

4. Формування самоналагоджувальних систем управління ЕБП.
5. Формування саморегулюючих систем управління ЕБП.
6. Формування самоорганізаційних систем управління ЕБП.

При зміні стану підприємства (його організаційної впорядкованості) змінюється і його організаційна поведінка. Практичним відображенням змін є результат самоорганізації, що виявиться у зміні ефективності функціонування. Таким чином, формування самоорганізаційних систем управління ЕБП у полягає у забезпеченні такого його стану, коли при максимально ефективному використанні ресурсів досягається випередження подій, послаблення або локалізація небезпеки, зменшення або ліквідація ризиків за умови досягнення цілей підприємства.

Висновки. Концепція самоорганізації об'єднує різні науки, які досліджують поведінку підприємства з економічної, соціальної,

антропологічної, психологічної точок зору, тому ефективність самоорганізації підприємства, а також інтерпретація дій стимуляторів та дестимуляторів стануть предметом подальших досліджень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакурова А. В. Концепція моделювання самоорганізації соціально-економічних систем системах / Бакурова А. В. // Проблеми системного підходу в економіці. – К. : Національний авіаційний університет, 2010. – № 1. – С. 48-54.
2. Колпаков П. А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы [Електронний ресурс] Режим доступа : <http://e-journal.spa.msu.ru>.
3. Самоорганизация и самоуправление [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://partnerstvo.ru/lib/to/node/44>.
4. Шегда А. В. Менеджмент : підручник / Шегда А. В. – К. : Знання, 2004. – 687 с.

Анотация: Обоснована необходимость согласования самоорганизации и управления экономической безопасностью предприятия, осуществлена оценка ее составляющих как стимуляторов и дестимуляторов самоорганизации.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, целенаправленное управление и самоорганизация, стимуляторы и дестимуляторы самоорганизации.

Summary: The necessity of self-organization coordination and focused management of the economic security of the enterprise. The estimation of components of the economic security of the enterprise as stimulants or deterrents of self-organization.

Keywords: economic security of the enterprise, focused management and self-organization, self-stimulants or deterrents.

Рецензент д.е.н., професор ХНТУ Савіна Г.Г.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.

УДК 332.330.46

НЕРІВНОМІРНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕЦИ РЕГІОНІВ

*Клебанова Т.С., д.е.н., професор,
Чаговець Л.О., к.е.н., доцент (ХНЕУ)*

У статті досліджено структурні диспропорції на регіональному рівні, які являють собою загрози економічній безпеці регіону. Розглянуто питання оцінки нерівномірності та асиметричності регіонального розвитку. Виконано аналіз нерівномірності розвитку за головними індикативними показниками на прикладі регіонів Російської Федерації.

Ключові слова: загроза, нерівномірність розвитку, регіональна асиметричність, економічна безпека

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Динамічність сучасних умов економічного простору, екстремально жорсткі вимоги світового ринку та зростання конкуренції вимагають від економічних суб'єктів особливих зусиль до набуття здатності адаптації та опору негативним впливам. Це є необхідними умовами збереження ресурсного потенціалу національних економік, у тому числі України та Росії, гарантування їх економічної безпеки та сталого розвитку. Протягом останніх років

посилення структурних диспропорцій на регіональному рівні внаслідок їх нерівномірності та асиметричності розвитку набуває комплексного характеру та водночас являє собою загрози стабільному функціонуванню та економічно безпечному розвитку регіонів. Саме тому особливо важливим постає оцінка й аналіз головних індикаторів нерівномірності та асиметричності регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми [3–7] свідчить про існування багатьох

дискусійних питань, які потребують ґрунтовного дослідження, зокрема питання формування модельного базису оцінки асиметричності та нерівномірності. Крім того, думки вчених істотно відрізняються щодо складу системи показників.

Метою дослідження є оцінка й аналіз головних індикативних показників нерівномірності та асиметричності регіонального розвитку, які становлять підґрунтя ідентифікації загроз економічній безпеці регіонів.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Під нерівномірністю соціально-економічного розвитку розуміють виявлені та вивчені на основі спеціальних інформаційно-аналітичних технологій відмінності між регіонами за рівнем накопиченого економічного потенціалу, ступенем фактичного добробуту населення, а також іншими характеристиками економіки та соціальної сфери [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами дослідження, проведеного в [1, 2], було

сформовано базу оціночних показників та виконано просторово-динамічну класифікацію регіонів Російської Федерації. Сформовані кластери дозволили виокремити регіони з низьким та високим рівнем соціально-економічного розвитку (СЕР) за складовими стану доходів та видатків, економічного потенціалу, демографії, зайнятості, медичного обслуговування, правопорушень. Аналіз відсоткового розподілу регіонів Російської Федерації в рамках окремих федеративних округів дозволив дійти висновку, що дуже великий відсоток (94,1% – 100%) регіонів належить кластеру з низьким соціально-економічним рівнем розвитку. Переважно це регіони Центрального, Приволзького, Південного федеральних округів. За обчисленими значеннями внутрішньогрупової дисперсії кластерів регіонів можна виявити, що значне розшарування у групі з високим соціально-економічним розвитком спостерігалось у 2002 – 2003 роках, а також стрибкоподібні коливання у 2006 – 2008 роках (рис. 1).

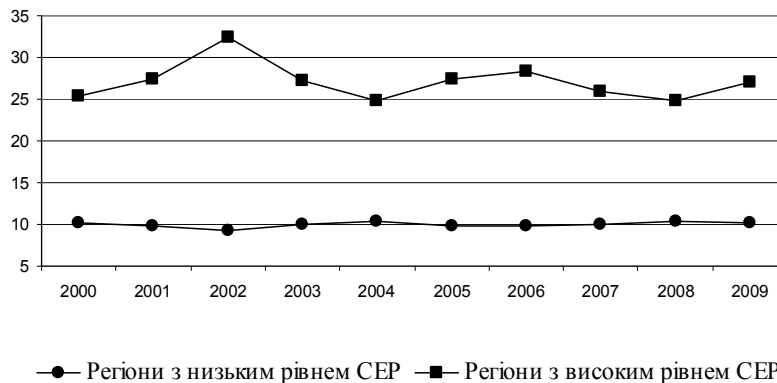

Рис. 1. Динаміка внутрішньогрупової дисперсії групи регіонів з високим і низьким рівнем соціально-економічним розвитком

Слід зазначити, що зростання внутрішньогрупової нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів може свідчити як про зменшення загальної нерівномірності СЕР регіонів (зі зменшення міжгрупової дисперсії), так і про зростання розшарування регіонів, тобто про посилення негативної тенденції росту загальної нерівномірності СЕР Російської Федерації (зі збільшення міжгрупової дисперсії). Зменшення дисперсії у групі з високим СЕР за 2009 рік свідчить про розшарування груп за рахунок зниження частки регіонів з високим рівнем СЕР та перехід окремих регіонів до групи з низьким рівнем. Разом з цим збільшилося розшарування регіонів за рівнем народжуваності і природного приросту населення. Зростання значень внутрішньокласових дисперсій і зниження середніх за показниками свідчив на користь зростання розшарування регіонів усередині кластерів, внаслідок чого значна частка регіонів змістилась до кластеру з низьким рівнем СЕР.

Збільшення значень міжкласових дисперсій

разом зі зниженням внутрішньокласових дисперсій спостерігалось за рівнем доходів, зайнятості і коефіцієнтом одруження. Разом з цим спостерігалось зниження середніх значень цих показників. Такі перетворення можуть свідчити про загальне зниження соціально-економічного розвитку регіонів.

Аналіз просторово-динамічного групування регіонів доволі чітко виявив існування стійкої диференціації як серед виокремлених кластерів, так і якісні розшарування в межах окремого кластеру. Небезпечністю такого розшарування та частішого міграції регіонів з високим рівнем СЕР до кластеру депресивних регіонів є різке підвищення ймовірності настання фази гострої кризи соціально-економічного розвитку для регіонів країн. Це вимагає детального аналізу диференціації та нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів Російської Федерації за найбільш суттєвими індикаторами. Детальний аналіз коефіцієнтів диференціації підтвердив висновки щодо зростання регіональної нерівномірності соціального розвитку в 2002 і 2005 р (рис. 2.). Так,

найбільша варіація за коефіцієнтом одруження у 2005 році склала 5,8 чоловік на 1000 населення, що більше в 1,61 рази, ніж найменше значення (3,6 чоловік на 1000 населення) у 2008 році.

Аналіз коефіцієнтів регіональної асиметричності (варіації) в рамках кожного кластеру

показав, що за кількістю промислових підприємств, станом екології, інвестицій в основний капітал, станом житлового фонду, організаційного й економічного потенціалу диференціація регіонів значна, оскільки їх значення перевищують 30 %. (рис. 3).

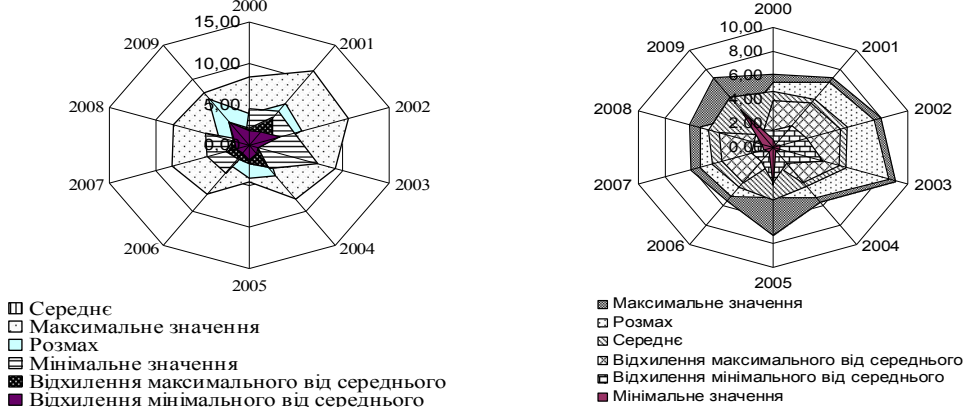
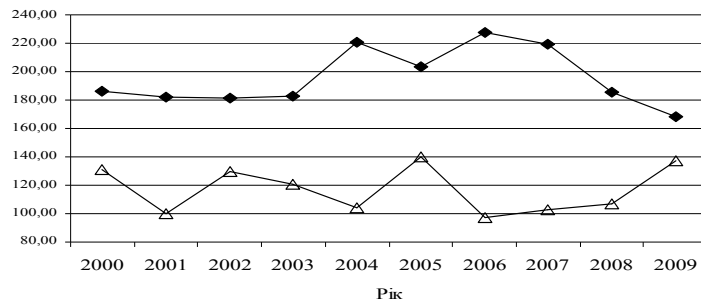
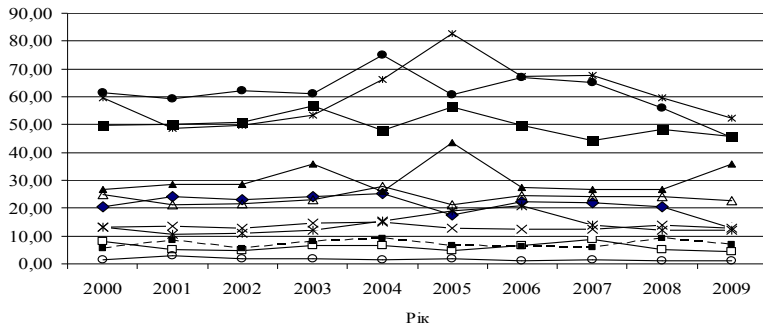

Рис. 2. Коефіцієнти регіональної диференціації за рівнем одруження для груп з високим СЕР (ліворуч) та низьким рівнем СЕР (праворуч)

а)

б)

Рис. 3. Коефіцієнти асиметричності для регіонів з низьким СЕР

Аналізуючи здобуті результати, можна дійти висновку, що для групи регіонів з високим рівнем соціально-економічного розвитку в Російській Федерації характерно збільшення розмаху між максимальним і мінімальним значеннями проаналізованих показників. Для групи регіонів з низьким рівнем СЕР прослідковується подібна тенденція, хоча і менш очевидна. Також слід зазначити різке збільшення максимального і зменшення мінімального значення показника грошових доходів на душу населення.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Таким чином, виконаний аналіз індикаторів соціально-економічного розвитку регіонів Росії наглядно демонструє суттєву стійку нерівномірність їх розвитку, зростаючу диференціацію та незбалансованість економічного простору країни в цілому, посилення диспропорцій розвитку окремих регіонів, які входять до складу виділених класифікаційних груп. Небезпека зростання диференціації як між отриманими кластерами, так і в межах окремого кластера зі збільшенням міграції регіонів з високим рівнем СЕР в протилежний кластер стає очевидною загрозою безпечному розвитку, значно збільшує ймовірність настання фази гострої соціально-економічної кризи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Клебанова Т.С. Дифференциация регионов Украины по уровню социально-экономического развития / Т.С. Клебанова, Т.Н. Трунова // *Економіка*

розвитку. – березень 2009. - №1(49). – С.5-8.

2. T. Klebanova, L. Chagovets (Chief Editor Roman Davydov). Informational Model For Assessment of The Most Important Indicators of Social-Economic Regional Uneven Development // *International Science Ukrainian Edition – Economics, Engineering and Natural Science* (December 2010). Advanced Executive B.c., Lulu Press Inc., United States of America. – 2010. – Pp. 10–13.

3. Будницкая Т. А. Асимметрия экономического развития в условиях глобализации : монография / Т. А. Будницкая. — М. : Информ.-внедренческий центр «Маркетинг», 2007 — 142 с.

4. Гапоненко А. Л. Стратегия социально-экономического развития: страна, регион, город / Гапоненко А. Л. Российская академия гос. службы при Президенте РФ. — М. : Изд-во РАГС, 2001. — 223 с.

5. Самарина В. П. Экономические проблемы регионов и отраслевых комплексов [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.m-economy.ru/art.php3?artid=23436

6. Соколовский М. В. Неравномерность регионального (территориального) развития: особенности проявления и направления преодоления (на примере Кемеровской области) / М. В. Соколовский. — Томск : Изд-во ТГПУ, 2008 — 131 с.

7. Сокращение различий в социально-экономическом развитии регионов Российской Федерации (2002–2010 годы и до 2015 года) [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.akdi.ru/econom/program/region.htm>

Аннотация. В статье исследованы структурные диспропорции на региональном уровне, представляющие собой угрозы экономической безопасности региона. Рассмотрены вопросы оценки неравномерности и асимметричности регионального развития. Выполнен анализ неравномерности развития по основным индикативным показателям на примере регионов Российской Федерации.

Ключевые слова: угроза, неравномерность развития, региональная асимметричность, экономическая безопасность

Summary. The research of structural disproportions of regions as threats of economic security was conducted in the article. The question of regional uneven development and skewness of regions was considered. The uneven development analysis of basic indicators for Russian Federation regions was conducted.

Keywords: threat, the uneven development, regional asymmetries, economic security

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 338.48:005.922.1:33

ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кокорєва О.В., ст. викладач (ХНТУ)

У статті запропоновано та обґрунтовано методичний інструментарій визначення інтегрального показника економічної безпеки туристичних підприємств.

Ключові слова: економічна безпека туристичного підприємства, ендогенна та екзогенна складова безпеки, компоненти економічної безпеки.